

Урок № 6

МАКСИМ РИЛЬСЬКИЙ «МОЛЮСЬ І ВІРЮ...», «СОЛОДКИЙ СВІТ!...». МОТИВИ ПОШУКІВ ДУШЕВНОЇ РІВНОВАГИ, КРАСИ В ЖИТТІ ТА В ДУШІ

Мета: поглибити знання учнів про життєвий і творчий шлях поета, через процес роботи над поезіями збагнути патріотизм М. Рильського, учити виразно читати поезію, з'ясувати її ідейно-художню цінність; на прикладі життя митця виховувати в учнів працелюбність, відчуття краси художнього слова.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: мультимедійна дошка, презентація проєктів (слайди), аудіозапис вірша «Троянди й виноград», епіграфи.

*О, тиха пристане робочого стола,
Де ще на якорях дримають вірні рими,
Де мислі щоглами підносяться струнками,
Струмкують образи, як понадводна мла!*

Максим Рильський

*Все для людини і завжди з людиною.
Цей заповіт Максим Рильський проніс
крізь бурю і сніг, крізь усе своє життя.*

Михайло Стельмах

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Мотивація навчальної діяльності

Висловіть свої погляди, думки щодо сказаного в епіграфі уроку.

II. Перевірка домашнього завдання

1. Повідомлення учнів «Основні мотиви лірики М. Зерова»

Сучасникам в історії української літератури відкриваються все нові й нові імена інтелігентів-літераторів, справжніх патріотів своєї землі. Вони йдуть до нас із небуття й переходять у безсмертя. Серед багатьох таких імен — ім'я Миколи Зерова, батька українського неокласицизму.

Творча спадщина Зерова значна й багатогранна: він залишив нам вірші, написані в різних жанрах, поетичні переклади, антології, літературно-критичні наукові статті тощо. Творча діяльність М. Зерова розпочалась з перекладів.

«Закоханий у вроду слів»,— так назвав С. Білокінь свою книгу про нього. У 1917 році Микола Костьович починає перекладати Верлігія, Овідія, Горація, а вже через три роки видає одну з краших своїх праць — «Антологію римської поезії», де порушує питання про роль і місце поета в суспільному житті, роль поезії.

Уже в ранній літературній творчості, політик і літературознавець Микола Костьович Зеров намітив майбутнє української літератури, схилився до думки про необхідність продовження на новому етапі розвитку й утвердження традицій класичної літератури.

У здобутку поета — класичні вірші-сонети. Цей жанр ми зустрічаємо в лабораторії й інших українських неокласиків: М. Драй-Хмари, М. Рильського, П. Филиповича.

Особливість літературознавчих суджень М. Зерова в тому, що він не був схильний до «чистої лірики». Про це свідчать його репліки, висловлені під час літературної дискусії 1925-1927 рр. У 1922 році поет видає збірку віршів під назвою «Сонети і елегії», до складу якої увійшло багато оригінальних творів, а збірка «Камена», видана в цьому ж році, засвідчила його зрілим поетом-художником. Твори, що увійшли до цієї збірки, були написані Зеровим у Баришівці під Києвом.

Свої враження від життя провінційного міста автор передає не тільки у віршах, але й у невеликих оповіданнях.

Зеров був схильний до аналізу, синтезу, філософських роздумів про сутність життя. Осмислюючи роки розрухи, які супроводжувалися вимиранням сіл, хворобами, поет писав:

Блажен, хто «рокові час»
Не відчував на власній шкурі.
І бачив втіхи і краси,
Знав революцію з фасаду...

У «Камені» поет піддає різкій критиці тих, хто не піклується про чистоту вірша, не дбає про його майстерну форму. Особливо не поважає автор тих, хто не розуміється в техніці віршування.

До збірки «Камена» увійшло 9 перекладів римських поетів. Захопленість давниною нарекла неприємності. Зерова починають звинувачувати у відходженні від радянської дійсності, а сам поет «шукає себе». Він прагне знайти своє «я», своє розуміння

трагічної громадянської війни. Краса, розуміння, відданість державі у творчій спадщині М. Зерова домінують над стихією руйнації.

Поет намагається у вічних, іноді біблійних, сюжетах, темах, образах знайти риси сучасності. Сучасності він присвячує певні публіцистичні твори. Писати їх нелегко, бо занадто складний психологічний світ тих, хто поряд із поетом. 1935 рік у житті М.К. Зерова був згубним. У Москві, на квартирі, його арештовують. У Зерова було передчуття цього лиха, і про це свідчить сонет «То був щасливий, десятилітній сон».

Творчість М.К. Зерова не вивчена до кінця. Сучаснику не відомі літературно-критичні та наукові статті. Не всі переклади дійшли до нашого часу. Одним словом, творча спадщина найінтелектуальнішої людини епохи чекає свого дослідника.

2. Конкурс на кращого читця напам'ять поезії М. Зерова

III. Сприйняття й засвоєння учнями навчального матеріалу

1. Вступне слово

У 1920-х роках М. Рильський належав до мистецького угруповання «неокласиків». Протягом десятиріччя вийшло десять книжок поезій, серед яких «Синя далечінь» (1922), «Поеми» (1925), «Крізь бурю і сніг» (1925), «Тринадцята весна» (1926), «Гомін і відгомін» (1926), «Де сходяться дороги» (1929) та декілька книжок поетичних перекладів.

Як і решта неокласиків, Рильський безпосередньо своєю творчістю не реагував на політичні поезії й протягом 1920-х років цілковито ізолювався від радянської дійсності, лише подеколи в одвертій формі чи у вигляді іронічних відгуків виявляв обурення проти ідейно-політичної та літературної атмосфери, що панувала тоді. Така поведінка поета викликала гострі напади офіційної критики, що врешті закінчилася арештом НКВС у 1931 р., після чого він майже рік просидів у Лук'янівській тюрмі. Після ув'язнення Остап Вишня забрав його до себе в Харків на кілька днів у гості. Його товариші-неокласики М. Драй-Хмара, П. Филипович, М. Зеров були репресовані й загинули в концтаборах.

2. Презентація проекту «Життя і творчість М.Т. Рильського»

*Перший міні-проект «Самота працююча й спокійна
світить лампаду мою і розкладає папір»*

Максим Рильський народився 19 березня 1895 р. в сім'ї українського етнографа й культуролога Гадея Рильського, що походив з давнього сполонізованого українського роду. Матір'ю була проста селянка Меланія з с. Романівки колишнього Сквирського

повіту (тепер Попільнянського району Житомирської області). Народився хлопець у Києві, але його дитинство промайнуло в с. Романівці.

В автобіографічній розповіді «Із давніх літ» Максим Рильський з теплою згадував це село понад річкою Унавою, що перепинена греблею, розливається в широкий, зарослий очеретом і лататтям ставок. Тут він почав пізнавати світ як «таємничу, ледве розкрити книгу». Різні грані цього світу — «стоголосе поле», біла гречка, «вітер кучерявий», садок, що біліє цвітом і «тихо ронить пелюстки», цвітіння бузку, гудіння «веселих бджіл» — потім природно увійдуть у вірші поета й нададуть їм виразного національного колориту.

Навчався Максим у приватній гімназії відомого київського педагога Володимира Науменка, жив у Миколи Лисенка та Олександра Русова. Таке культурне середовище, у якому з повагою ставилися до всього українського, сприяло формуванню підлітка в національному дусі, виробленню в нього відповідних поглядів, запитів, смаків. Хлопець рано починає віршувати, а у 1910 р. виходить книжка його лірики «На білих островах».

У 1915 р. Максим став студентом Київського університету, де спочатку два роки вивчав медицину, потім навчався на історико-філологічному факультеті.

Громадянська війна, голод і холод змусили юнака перервати навчання й покинути місто. Він учителює в школах на Житомирщині (1917-1923). Багато читає, студіює наукові праці з проблем філософії, естетики, літературознавства, історіософії, стає високо ерудованою людиною в царині мистецтва та гуманітарних наук. У Києві виходять збірки його лірики «Під осінніми зорями» (1918), «Синя далечінь» (1922), поема-ідилія «На узліссі» (1918).

Переїхавши до Києва, поет продовжує працювати вчителем української мови та літератури в школах та на робітфаку інституту народної освіти, читає курс теорії перекладу в інституті лінгвістичної освіти. Водночас видає кілька збірок поезії — «Крізь бурю й сніг» (1925), «Тринадцята весна» (1926), «Де сходяться дороги» (1929), «Гомін і відгомін» (1929), багато перекладає з російської, польської та французької літератур. Творча діяльність М. Рильського розгорталася тоді в річищі неокласицизму — художньої школи українських поетів, зорієнтованої на античну класику, на продовження гуманістичних традицій європейської поезії нового часу. Неокласиками називали тих поетів і критиків, які групувалися навколо журналу «Книгар» (1918-1920), а пізніше — біля київського видавництва «Слово».

Миколу Зерова, Максима Рильського, Павла Филиповича, Михайла Драй-Хмару, Освальда Бургардта об'єднували поглиблений інтерес до загальнолюдських цінностей, прагнення підняти престиж художнього слова, з його допомогою вирішувати філософські, історичні, морально-етичні проблеми. Так ці поети намагалися оберігати українську літературу від примітивізму, поширюваного графоманами, котрі нібито писали на «злобу дня».

Відомо, що сталінщина спрямовувала репресивні удари насамперед проти мислячої національної інтелігенції. Були ув'язнені, а потім замучені в концтаборах Микола Зеров, Павло Филипович, Михайло Драй-Хмара. Арештовують у 1931 р. і півроку тримають у Лук'янівській в'язниці Києва Рильського.

Тяжкі часи настали для М. Рильського. Щоб вижити, доводилося говорити не своїм голосом. Тому в 30-х роках не раз виходять з-під його пера плакатні вірші-заклики. Тоталітарній системі були потрібні тільки такі твори, де б вона «оспівувалася», «підносилася», «звеличувалася». Правда, часом дозволялося надрукувати й щось «нейтральне», і такі можливості Рильський та інші автори намагалися використовувати.

У роки боротьби проти фашистських заброд на хвилі загальнонародного патріотичного піднесення знову широко зазвучало й слово М. Рильського, який перебував в евакуації спочатку в Уфі, а потім у Москві. Видані тоді поетичні книжки — «За рідну землю» (1941), «Слово про рідну матір» (1942), «Світова зоря» (1942), «Світла зброя» (1942), «Велика година» (1943), «Неопалима купина» (1944) — є художнім літописом роздумів і переживань патріота в той трагічний час.

За видатні заслуги в розвитку науки й культури М. Рильського було обрано академіком АН УРСР (1943), а згодом і академіком АН СРСР (1958). Він очолював Спільку письменників України (1943-1946), був директором академічного інституту мистецтвознавства, фольклору й етнографії (1944-1964).

Серед кращих поетичних книжок повоєнного часу — «Троянди й виноград» (1957), «Далекі небосхили» (1959), «Голосівська осінь» (1959), «Зимові записи» (1964).

Не стало Рильського 24 липня 1964 р. Поховано його на Байковому кладовищі в Києві.

Другий міні-проект

«Людина й природа як лірична домінанта»

М. Рильський, згадуючи чарівну пору дитинства і юності, зізнавався, що тоді його особливо захоплювала природа в усьому

її розмаїтті — «весняні фіалки, що проростають з-під жовтого й багряного торішнього листа, напружене життя птиці, риби, звіра, таємниче занурювання в воду рибальського білого поплавця, посвист качиних крил». Власні спостереження вічно мінливого світу природи доповнювалися інформацією з прочитаних книжок — не тільки науково-популярних, а й художніх, у яких той дивовижний світ також поставав у різноманітних, часто незвичних ракурсах.

Світ природи відбивається вже в найперших віршах М. Рильського, зокрема й тих, що склали книжку «На білих островах» (1910). Її ліричний герой спостерігає земне життя з «білих островів» хмар. Поет створює персоніфікований образ літа, малюючи дівчину «в шатах зелених» з «росами-перлами» в косах.

Природа рідного краю — головний образ ліричних поезій книжки «Під осінніми зорями» (1918) та ідилії «На узліссі» (1918). З'ясовуючи мотиви цих творів, дослідники аргументовано проводили паралелі між ними й лірикою Афанасія Фета, Федора Тютчева, Олександра Блока, показуючи деяку залежність М. Рильського від них у плані користування прийомами художніх асоціативних зв'язків.

Та впадає в око й суто своє, притаманне тільки Рильському, — ясність і прозорість поетичного малюнка, щирість в освідченні людини улюбленій природі. Мініатюра «Поле чорніє» вражає яскраво вираженим почуттям єдності героя з рідною землею:

Поле чорніє. Проходять хмари.
Гаптують небо химерною грою.
Пролісків перших блакитні отари...
Земле! Як тепло нам із тобою!
Глибшає далеч. Річка синіє,
Річка синіє, зітхає, сміється...
Де вас подіти, зелені надії?
Вас так багато — серце порветься.

Чарує в поезії чіткість образів, що прямо гірляндюю звисають у ній, до чому хвилює емоційність, яку вони виражають. Мав усі підстави Леонід Новиченко, щоб сказати про жагу простого людського щасті, досконало вираженого поетом.

Максим — герой ідилії «На узліссі» — захоплено сприймає багатство й красу природи, йому приносять насолоду полювання й рибальство, праця в саду. І хоч герой живе в «хатині лісовій», проте він не відірваний від світу, від культури. У хатині є гарна книгозбірня творів класиків, що сприяє морально-духовному оздоровленню людини, яку втомили жажливі катаклізми епохи.

Третій міні-проект

«Білі двері краса в минуле вміє одчинять і в будуче»

Таким незвичним, але дуже містким образом М. Рильський звернув увагу на високу місію художньої творчості в збереженні культурних надбань поколінь, на її можливості використовувати скарби минулого при будівництві теперішнього й підготовки могутнього. Так у поезії Рильського стала кристалізуватися його друга магістральна тема — духовність, культура, мистецтво, її вияви помітні у віршах 20-х років, позначених поетикою неокласицизму. На противагу пролеткультівцям і футуристам, які закликали зруйнувати традиції минулого й на голому ґрунті починати будівництво «пролетарської культури», М. Рильський і його однодумці високо підносять класичну спадщину.

Микола Зеров як теоретик обстоює потребу широких естетичних обріїв для української літератури. Він висунув гасло «До джерел!». Йому і як поетові, і як критикові імпонували художні пошуки М. Рильського. У статті про творчість Рильського він зазначав, що поет формує «класичний стиль, з його зрівноваженістю, мальовничими епітетами, міцним логічним побудуванням і строгою течією мислі».

Такі особливості властиві віршам збірки «Синя далечінь» (1922), у яких порушувалися питання взаємин між мистецтвом і дійсністю. Показовим у цьому плані є однойменний триптих, де образом синьої далечіні передається почуття радості, щастя від пізнання світу:

На світі є співучий Лангедок,
Цвіте Шампанню Франція весела,
Де в сонці тане кожен городок
І в виноградах утопають села.
Десв є Марселв і з моря дух п'яний;
Десв є Париж, дух генія й гамена;
Десв жив Доде, гарячий і ясний;
Десв полювали милі Тартарени.

Так проводиться думка про вічність культури, яка єднає покоління, гуртує народи світу, так утверджується неперехідність краси, акцентується в підтексті вагомість внеску кожної нації в загальнолюдську скарбницю.

До речі, Рильський безпосередньо втілить цю тему в циклі «Книга про Францію», що ввійшов до збірки «Далекі небосхили» (1959). Поет у передмові до циклу скаже, що і в «Синій далечіні», і пізніше він писав про велику французьку культуру, про прекрасну Францію, виплекану в мріях за читанням творів фран-

цузької літератури. М. Рильський з гіркотою відзначав несправедливість оцінок вульгарно-соціологічної критики. Однак ніякі наклепи не похитнули переконань поета, він міг з честю сказати на схилі літ, звертаючись до Франції: «Кохана моя! Цілую твою натружену в чесній праці і в битвах за свободу руку!»

Четвертий міні-проект

«Ми працюємо любимо, що в творчість перейшла»

Вільніше дихалося поетові під час короткочасної «хрущовської відлиги». У книжках другої половини 50-х — початку 60-х років читачі знову зустрілися зі справжнім Рильським — поетом Добра і Краси, великим життєлюбом-гуманістом.

Збірка «Троянди й виноград» (1957) була однією з тих поетичних книжок, які відкривали новий період у розвитку всієї української літератури, уся вона осяяна отим світлом, що характеризувало лірику «Синьої далечини», кращі твори неокласицистичного етапу творчості письменника. Через символічні образи троянд і винограду глибоко й поетично розкрито радість повнокровного буття людини, мудро показано, у чому полягає смисл, глибина її щастя.

Ми працюємо любимо, що в творчість перейшла,
І музику палку, що ніжно серце тисне.
У щастя людського два рівних є крила:
Троянди й виноград — красиве і корисне.

Образом поезії «Третьє цвітіння» дослідники характеризували творчість поета на схилі літ. М. Рильський ось як розкриває сутність цього образу: «Так лагідний той час садівники зовуть, коли збираються у понадморську путь лелеки й ластівки». І далі, як це притаманно поетові, виділяються й інші подробиці осені: золотяться на ниві «сузір'я кіп», «плеться дзвін коси серед густих отав» тощо. Саме в цю пору зацвітають втретє троянди. Ці деталі готують філософський, правда, не позбавлений і світлої іронії, висновок поета:

Отак подивився — і серце аж замере,
А надто як воно уже, на жаль, старе —
Чи то підтопане... Держімо у секреті,
Чому ми, друже мій, цвітіння любимо третє!

Поетичним шедевром можна назвати світлу елегію «Коли копають картоплю...». Знову, як і в попередньому творі, вражає щедрість предметних деталей, за допомогою яких картина української осені постає зримою, відчутною.

Анафора «Коли копають картоплю», якою розпочинаються всі чотири катрени, повертає нас до хронотопу осені, а сам цей образ конкретизується відомими, буденними подробицями, однак останні не знижують, а навпаки, підносять поетичність картини:

Коли копають картоплю — стелеться дим над землею,
Листя летить воскувате, ніби метеликів рій,
Пахне грибами і медом, вогкістю пахне тією,
Що, oprіч назви осінв, немає імені їй.

Глибинний, психологічний настрої відтінюється образом журавлиного ключа, який «рідною мовою кличе у невідомі краї». А звідси — прямий паралелізм до задумливого стану людини: «Смутком тоді щасливим повниться серце людини, вітер, як старості повів, навкруг обвіває її».

Елегію написано 7 жовтня 1956 р., коли автор перебував у Кракові. Ця дата свідчить про добре, справді українське серце поета, який затужив за знайомою ще з дитинства чарівною порою української осені і створив напрочуд поетичну її картину.

Збірка «Згряя веселиків» (1960) умістила поезію «Рідна мова», уперше прочитану автором попереднього року на IV з'їзді українських письменників і сприйняту громадськістю як громадянську акцію славетного поета, спрямовану проти брутального тиску русифікаторів, нищення ними національних культур.

Це твір про нечувані страждання української мови, про глум, який чинили над нашим словом «цареві блазні і кати, раби на розум і на вдачу», що докладали всіляких, найчорніших зусиль, аби запрягти мову великого народу в ярмо, «і осліпити, й повести на чорні торжища незрячу».

Показуючи знущання імперських чиновників над українською мовою, поет звертає увагу на тортури, яких вона зазнавала: їй виривали язик, її розлючено топтали, кидали за ґрати. Наша мова була порубана, посічена, як герой старовинної думи Федір Безрідний. І все ж вона не загинула, вижила, зберегла «свій дух велично-гідний».

М. Рильський, ніби виконуючи заповіт Великого Каменяра, всією своєю творчістю показав багатство нашого слова.

Від імені українців він перед усім світом ще раз ствердив невмирущість нашої мови.

Як гул століть, як шум віків,
Як бурі подих — рідна мова.
Весняних пахощі листків,
Сурма походу світанкова,

Неволі стогін, волі спів,
Життя духовного основа.

На схилі літ поет висловився образно про незрівняну сугестивну (від лат.— вплив, нав'ювання) силу мистецтва (вірш «Поетичне мистецтво» у збірці «В затінку жайворонка», 1961). Справжня поезія це така висока простота, «таке єднання точних слів», які не приймають марнославства, лицемірства, будь-якої фальші. Справжня поезія — це розкриття «глибинної суті життєвих явищ». Отож, звертаючись до митця, до себе самого, М. Рильський проголошує:

Слова повинні бувт покірні
Чуттям і помислам твоїм,
І рими мусять бути вірні,
Як друзі в подвигу святім.

П'ятий міні-проект

«Місце поета в українській і світовій культурі»

Понад 50 років звучав голос М. Рильського, і маємо всі підстави характеризувати ці десятиріччя в українській поезії як його епоху. Поет-лірик, автор численних ліро-епічних циклів і поем, вдумливий інтерпретатор поезії Олександра Пушкіна (лірика, «Євгеній Онегін», «Мідний вершник», «Бахчисарайський фонтан»), Адама Міцкевича («Пан Тадеуш»), Михайла Лермонтова (лірика), Вольтера («Орлеанська діва»). Разом із Петром Бірманським переклав українською першу частину «Божественної комедії» Данте Аліг'єрі. Йому належать переклади багатьох шедеврів французької класичної поезії та драматургії — крім згаданої поеми Вольтера, ще й творів Нікколо, П'єра Корнеля, Жана Расіна, Жана Батіста Мольєра, Віктора Гюго. Рильський здійснив прекрасний переспів «Слова о полку Ігоревім». Дбаючи про поповнення національного оперного репертуару, він створив українські лібрето багатьох опер європейських композиторів.

Максим Рильський був незрівняним майстром слова, усі його переклади сягають рівня оригіналу. Відчуття духу й стилю першотвору ніколи не зраджувало йому, тому українською мовою легко й прозоро звучить дзвінкий пушкінський ямб, природно лунають саркастично-іронічні вольтерівські рядки, спалахують пристрасні емоції Адама Міцкевича задушевні роздуми Янки Купали.

Учений-академік проорав глибоку борозну на ниві фольклористики й літературознавства, етнології й мистецтвознавства. Йому належать такі ґрунтовні дослідження, як «Українські думи та історичні пісні», «Українська поезія дожовтневої доби»,

«Про поезію Тараса Шевченка», «Художній переклад з однієї слов'янської мови на іншу», «Природа і література» та інші.

Багатюща творчість М. Рильського — це цілий мистецький світ, де, за словами Дмитра Павличка, багато пристрастей, де гудуть автостради дружби, де жевріють зорі кохання, де стоять пам'ятники народним геніям.

3. Психологічний експеримент

Ви — М. Зеров, друг М. Рильського. Спробуйте від його імені розказати про ранню творчість Рильського.

Рання творчість М. Рильського (орієнтовна відповідь)

Тут поет щирий, відвертий, відкрито говорить про свої настрої й почуття, бо найщирішою людиною буває саме тоді, коли над нею не стоять негласні заборони. Проте М. Рильський не поспішав писати про революцію, ті суспільні рухи та зміни, що відбувалися в країні.

Поет багато уваги приділяв пейзажній ліриці, бо в тому бурхливому неспокійному житті, у тій круговерті війн та смертей, що супроводжувала перші три десятиліття ХХ ст., саме природа залишилася єдиною відрадою, чистим, незаплямованим людською ненавистю джерелом натхнення:

Молюсь і вірю, Вітер грає
І п'яно віє навкруги,
І голубів тремтячі зграї
Черкають неба береги.

На лоні природи ліричний герой замислюється над швидкоплинністю життя, над тим, що немає нічого вічного, що людське життя — лише мала крапля у величезному океані вічності. Проте ця крапля є частиною великого, і в ній міститься весь Всесвіт:

Хіба я не крапля мала,
Що світ необмежний одбила!
Лиш ґрунту свого не знайшла,
Лиш крила родимі згубила

Дивно, що людина (М. Рильський), якій ледве виповнилося двадцять років, замислюється над питаннями життя й смерті, ролі людини в цьому світі, сягає філософських глибин. І цьому сприяла не тільки гарна освіта, але й ті важкі умови, у яких він зростав, у яких формувався його світогляд.

Відомо, що війна примушує дітей швидко дорослішати, і саме тому в молодого поета з'являються думки дорослої людини. Але й тут не відчувається мотивів розчарування життям, марності

всіх людських спроб залишити по собі слід. Навпаки, поет упевнений, що варто жити, насолоджуватися кожним днем, який дарує нам життя:

Минають дні, минає літо...
Але нащо тужить за ним?
Прозору склянку вщерть налити
Вином червоним і хмільним!

Особливістю його індивідуального стилю є багатство ритмічних та інтонаційних ходів, виняткова мелодійність, музичність вірша, багатство тропів-метафор, алегорій, персоніфікацій і порівнянь. Характерним для Рильського є постійне оновлення поетичного словника, насичення його словами щоденного вжитку, уміння пробити поетичними звичайні, «прозаїчні» слова й поняття. Як досвідчений знавець класики, людина ерудована, він широко використовує історичні та літературні асоціації, паралелі, що створює особливий колорит поетичних творів. Вражають у віршах розгорнуті образи-символи, серед яких найвідомішими є образи троянди й винограду. (*Поетична хвилинка. Слухання в аудіозапису поезії «Троянди й виноград».*)

М. Рильський — поет-учений, поет-ерудит. У царстві мудрості й краси він сповідує ідеал високоосвіченого митця, він весь у пошуках краси й душевної рівноваги. Вірш «Солодкий світ», написаний у формі сонету, належить до ранньої лірики поета. Чому так гарно жити на світі? Мабуть, відчуття щастя складатиметься з дрібниць: блакитно-біле небо, сонце, тонке віття дерев, погляд коханої. Уже цього досить, щоб, незважаючи на «довгі муки безсердечних літ», зрозуміти всю красу життя й сказати: «Солодкий світ!».

4. Виразне читання напам'ять учителем поезії «Солодкий світ!» (див. додаток до уроку)

5. Слово вчителя

Тема сповіді знаходить продовження в поезії «Молюсь і вірю». Це твір інтимно-філософського спрямування. Ліричний герой зізнається в любові до всього світу, до всього, що його оточує. Твір має виразний життєствердний мотив.

Читання вірша вчителем.

6. Теоретичний практикум.

Рольова гра (аналіз віршів «Солодкий світ!», «Молюсь і вірю»)

Таку роботу можна запропонувати виконувати за варіантами або групами.

Спостерігачі за рухом сюжету (завдання: визначити композицію твору).

- Пошуковець (завдання: визначити ключові образи твору).
- Ілюстратор (завдання: визначити, які мовні засоби сприяють емоційному наснаженню твору. Лексика, тропи, фігури, фоніка).
- Протоколіст (завдання: визначити віршування: види рими, спосіб римування, віршовий розмір, вид строфи).
- Шукач незвичайних слів (завдання: виокремити й прокоментувати зорові й слухові образи, художні деталі).

IV. Закріплення вивченого матеріалу

1. Стилiстичний експеримент «М. Рильський — перекладач»

Завдання: наведіть свій варіант перекладу з «Євгенія Онегіна», порівняйте з майстерним перекладом поета-класика.

- «Любови все возрастѣ покорнѣй» («коханню кожен вік підвладний»);
- «хандра ждала его на страже» («нудьга на нього чатувала»);
- «шипенье пенистых бокалов и пунша пламень голубой» («шипіння спінених напоїв і пуншу племін голубий»).

2. Продовжіть думку

- «Вірші юного поета свідчили...».
- «Ліричний герой ранньої лірики...».
- «Ранні поезії розкривають...».
- Вірші М. Рильського вражають..., викликають у мене..., примушують замислитися...

V. Домашнє завдання

1. Скласти піраміди життєвих цінностей Павла Тичини, Миколи Зерова та Максима Рильського. У кого життя змістовніше, духовно багатше?
2. Вивчити поезію М. Рильського (на вибір).

Додаток до уроку

«СОЛОДКИЙ СВІТ!
ПРОСТІР БЛАКИТНО-БІЛИЙ...»

Солодкий світ! Простір блакитно-білий
І сонце — золотий небесний квіт.
Благословляє дух ширококрилий
Солодкий світ.

Узори надвесняних тонких віт,
Твій погляд, ніби пролісок несмілий,
Немов трава, що зеленить граніт,
Неначе спогад нерозумно-милий...
Солодкий світ.

Чи янголи нам свічі засвітили
По довгих муках безсердечних літ,
Чи ми самі прозріли й зрозуміли
Солодкий світ?

«МОЛЮСЬ І ВІРЮ, ВІТЕР ГРАЄ...»

Молюсь і вірю. Вітер грає
І п'яно віє навкруги,
І голубів тремтячі зграї
Черкають неба береги.
І ти смієшся, й даль ясніє,
І серце б'ється, як в огні,
І вид пречистої надії
Стоїть у синій глибині.
Клянусь тобі, веселий світе,
Клянусь тобі, моє дитя,
Що буду жити, поки жити
Мені дозволить дух життя!

Ходім! Шумлять щасливі води,
І грає вітер навкруги,
І голуби ясної вроди
Черкають неба береги.